

МИХАЙЛО ПЕТРОВИЧ СЛОБОДЯН

(до 90-річчя від дня народження)

Михайло Слободян народився 19 жовтня 1920 року в с. Шепарівці Коломийського повіту Станіславівського воєводства (тепер Коломийський р-н Івано-Франківської обл.) у селянській родині середньої заможності. Успішно закінчив початкову двокласну школу (1931) і того ж року став учнем Коломийської чоловічої гімназії з українською мовою викладання. У 1937 році М. Слободян продовжив освіту в ліцейних класах гуманітарно-класичного профілю і в 1939 році отримав свідоцтво зрілості загальноосвітнього ліцею.

Початок Другої світової війни зруйнував його наміри розпочати навчання на вищих студіях, і Михайло, за направленням відділу народної освіти при Тимчасовому управлінні м. Коломиї, йде працювати в народну школу с. Острівець. Згодом став слухачем учительських курсів у Станіславові, а після їх закінчення у вересні 1940 року викладає у школі с. Балинці (тепер Снятинський р-н).

У 1942 р. Михайло Слободян поступає на лісовий відділ Львівської політехніки (Staatliche Forstliche Fachkurse). Навчаючись тут, він пише замітки до газети «Нові дні», бере діяльну участь у студентському житті, обирається до управи українського земляцтва студентів німецьких вишів м. Львова. У вересні 1944 року поновлює навчання на лісовому факультеті Львівського політехнічного інституту, який закінчує в лютому 1947 (тоді це вже був лісогосподарський факультет Львівського сільськогосподарського інституту). Маючи хист до наукового пошуку й амбітні плани, вступає до аспірантури при Львівському університеті зі спеціальності «бріологія», яку закінчує 1950-го і того ж року захищає кандидатську дисертацію.

У 1951 році Михайла Слободяна, через раніше відкриту справу на його батька, звільняють із роботи у Природознавчому музеї АН УРСР, і він переходить у Львівське відділення аерофотоекспедиції «Ліспроєкт». У складі експедиції провадив лісотаксаційну роботу в багатьох регіонах України, Молдови, на Далекому Сході (Приморський край), Кемеровській, Читинській та Костромській областях Росії. У цей період він багато і плідно працює, публікує статті в «Українському ботанічному журналі», в московському — «Лесное хозяйство» та інших наукових часописах. Стає членом Українського ботанічного товариства і Міжнародної асоціації бріологів, налагоджує контакти з ученими Польщі, Росії, Таджикистану, Киргизії, Нідерландів. 1958 року конкурсна комісія затверджує М.П. Слободяна на посаді доцента кафедри ботаніки Чернівецького державного університету, але він не може прийняти цю пропозицію з огляду на труднощі зі зміною місця проживання. У 1968 р. Михайло Петрович повертається у Природознавчий музей АН УРСР, де продовжує вивчення бріофлори України. Однак 1973 р., коли посилювалися утиски української інтелігенції тоталітарним режимом СРСР, його знову звільняють із роботи, і він повертається в «Ліспроєкт». Цього разу працює тут недовго, вже 1978 року подає заяву на звільнення, протестуючи в такий спосіб проти вимоги писати звіти російською мовою. Наступного року М. Слободян приходить у відділ охорони лісових екосистем Інституту ботаніки АН УРСР, де працює до виходу на пенсію.

Помер Михайло Петрович Слободян 4 листопада 1991 року.

М.П. Слободян — автор і співавтор 36 наукових публікацій, з яких 11 — суто бріологічні. Його кандидатська дисертація — це перше зведення про листяні мохи (без сфагнів) Українських Карпат. У ній наведено 407 видів, із яких 53 подані як нові для регіону; описані мохові угруповання основних типів рослинності; здійснено географічний аналіз флори мохів. Згодом на основі власних матеріалів і літературних відомостей Михайло Петрович написав другу вагомую працю — про бріофлору Західного Поділля, Опілля та Покуття, де навів 275 видів мохоподібних (1951). Пізніше, в 1969 р., виходять друком невеликі доповнення до флори мохів Молдови та Криму, а в 1970 р. М. Слободян підготував рукописи статей про мохи і лишайники лісів Сумщини та Полтавщини. На початку 1970-х років науковець спробував розробити українську номенклатуру мохів. Підсумком стала стаття «До українських назв мохів», яка збереглася в рукописі. М. Слободян для назв мохів добирав слова, які би мали народне звучання і найбільше відповідали їхньому вигляду, морфологічним особливостям чи екології. Загалом він навів українські назви для двох підкласів, 32 родин і 95 родів листяних мохів. 1972 року Михайло Петрович підготував критичне опрацювання родини *Brachytheciaceae* Schimp. бріофлори УРСР, де запропонував оригінальну таксономічну концепцію цієї родини, виділив нові для науки роди, відміни та форми.

Завдяки ґрунтовній освіті та багаторічному польовому досвіду М.П. Слободян добре знав не тільки мохи, а й судинні рослини. Він займався класифікацією типів лісів, охороною цінних лісостанів, вивчав екологію та поширення

рослин (особливо кущів і дерев), цікавився «поведінкою» інтродукованих видів у наших лісах тощо. Ще 1949 року, працюючи у відділі ботаніки Природознавчого музею АН УРСР у Львові, Михайло Слободян здійснив експедиції в Чернівецькій, Станіславівській, Тернопільській, Житомирській та Кам'янець-Подільській областях із вивчення видового складу та природних запасів вітамінних шипшин, зібрав великий фактичний матеріал. В.Г. Хржановський у книзі «Розы. Филогения и систематика. Спонтанные виды Европейской части СССР, Крыма и Кавказа» (1958) часто цитував місцезнаходження різних видів шипшин в Україні, посилаючись на гербарні зразки та науковий звіт М.П. Слободяна, а одну з відмін *Rosa litvinovii* Chrshan. назвав на його честь var. *slobodjanii* Chrshan.

Михайло Петрович був працелюбною, принциповою людиною, українцем, який знав і шанував свою мову, історію та культуру. Він регулярно виступав із цікавими доповідями на засіданнях Львівського відділення Українського ботанічного товариства, популяризував ботанічні знання в обласній та республіканській пресі. Не всі його ідеї, пропозиції, визначення таксонів витримали випробування часом, але низка його наукових праць постійно цитується ботаніками, які вивчають флору Карпат і Криму, Поділля та Полісся. Безперечно, за сприятливіших обставин життя науковий доробок цього самотнього вченого міг би бути ще вагомішим.

В.М. СЛОБОДЯН, В.М. ВІРЧЕНКО

Список основних публікацій М.П. Слободяна

- Слободян М.П., Мельничук В.М. Самосвітний мох — *Schistostega pennata* (Hedw.) Hook et Tayl. в Горганах // Ботан. журн. АН УРСР. — 1948. — 5, № 2. — С. 85—87.
- Слободян М.П. Бріофлористичні новинки з Свидівця (Східні Карпати) // Ботан. журн. АН УРСР. — 1950. — 7, № 2. — С. 80—84.
- Слободян М.П. Матеріали до бріофлори Мармароських Карпат // Наук. зап. Природозн. музею Львів. філіалу АН УРСР. — 1951. — 1. — С. 50—65.
- Слободян М.П. До бріогеографії Західного Поділля, Опілля і Покуття // Наук. зап. Природозн. музею Львів. філіалу АН УРСР. — 1951. — 1. — С. 66—90.
- Слободян М.П. Матеріали до вивчення природного поширення ялини європейської на Українському Поліссі // Укр. ботан. журн. — 1962. — 19, № 4. — С. 79—83.
- Слободян М.П. До вивчення природного поширення граба (*Carpinus betulus* L.) у Чернігівській обл. УРСР // Укр. ботан. журн. — 1963. — 20, № 4. — С. 73—79.
- Слободян М.П. Нотатки про природне поширення деяких видів вищих рослин на Чернігівському Поліссі // Укр. ботан. журн. — 1963. — 20, № 5. — С. 68—75.
- Слободян М.П. Хамедафна чашкова (*Chamaedaphne calyculata* (L.) Moench.) на заході Західного Полісся // Укр. ботан. журн. — 1964. — 21, № 1. — С. 98.
- Слободян М.П. Пам'ятки природи та цінні деревостани західної частини рівнинної Львівщини // Мат-ли III з'їзду УБТ. — К., 1965. — С. 285—287.
- Слободян М.П. Природне поширення вільхи сірої (*Alnus incana* (L.) Moench.) на Україні // Укр. ботан. журн. — 1965. — 22, № 1. — С. 71—77.
- Слободян М.П. Два інтродуковані та дичавіючі види дерев'янистих рослин на півночі Полісся в межах Волинської області УРСР // Укр. ботан. журн. — 1965. — 22, № 2. — С. 105—106.
- Слободян М.П. Нові острівні знаходища ялиці сибірської (*Abies sibirica* Ledeb.) в Костромському Приволжі // Укр. ботан. журн. — 1965. — 22, № 3. — С. 101—102.
- Слободян М.П. Ірга круглолиста (*Amelanchier rotundifolia* (Lam.) Dum.-Cours.) в підліску сосняка на Золочівському Прибужжі // Укр. ботан. журн. — 1966. — 23, № 5. — С. 106—108.

- Слободян М.П. Лелич (вільха зелена, *Alnus viridis* DC.) в нижньому гірському лісовому поясі Стрийських Бескидів // Укр. ботан. журн. — 1966. — **23**, № 6. — С. 82—84.
- Слободян М.П. Левкобрієвий сосняк (*Pinetum leucobryosum*) на заході Малоого Полісся та деякі спостереження щодо поширення левкобрію сизого [*Leucobryum glaucum* (Hedw.) Schimp.] в західній частині УРСР // Укр. ботан. журн. — 1967. — **24**, № 1. — С. 101—102.
- Слободян М.П. Нотатки про сучасне природне поширення деяких видів вищих рослин в Костромському Приволжі // Укр. ботан. журн. — 1967. — **24**, № 3. — С. 81—87.
- Слободян М.П. Про ліси з підліском із бузини на Українському Поліссі // Укр. ботан. журн. — 1967. — **24**, № 4. — С. 70—75.
- Слободян М.П. Про походження заростей жорнівцю віникового [*Sarothamnus scoparius* (Link.) Wimm.] в лісах України // Укр. ботан. журн. — 1967. — **24**, № 6. — С. 75—76.
- Слободян М.П. Деякі рідкісні природні угруповання листяних деревних порід в Українських Карпатах // Укр. ботан. журн. — 1968. — **25**, № 3. — С. 73—78.
- Слободян М.П. До вивчення так званих гірських елементів фітоценозів на Українському Передкарпатті // Укр. ботан. журн. — 1968. — **25**, № 4. — С. 25—29.
- Слободян М.П. Острів липняків на Покутському Передкарпатті // Досягнення ботанічної науки на Україні за 1965—1966 рр. — К., 1968. — С. 109—110.
- Слободян М.П. Деякі спостереження про плідність левкобрію сизого [*Leucobryum glaucum* (Hedw.) Schimp.] на заході європейської частини СРСР // Укр. ботан. журн. — 1969. — **26**, № 1. — С. 110—111.
- Слободян М.П. Бріофлористичні нотатки з околиць Старого Криму // Укр. ботан. журн. — 1969. — **26**, № 3. — С. 86—88.
- Слободян М.П. До флори мохів Молдавської РСР // Укр. ботан. журн. — 1969 — **26**, № 4. — С. 118—120.
- Слободян М.П. Про походження ірги в підліску сосняка на Золочівському Прибужжі // Укр. ботан. журн. — 1969. — **26**, № 6. — С. 125.
- Слободян М.П. Дендрофлористичні нотатки з гір Криму // Укр. ботан. журн. — 1970. — **27**, № 6. — С. 789—791.
- Слободян М.П. Про поширення сосни звичайної (*Pinus silvestris* L.) в Українських Карпатах // Досягнення ботанічної науки на Україні 1967—1968 рр. — К.: Наук. думка, 1970. — С. 97—98.
- Слободян М.П. (співавт. Завада І.П.). Нове місцезнаходження лінійної північної (*Linnaea borealis* L.) // Укр. ботан. журн. — 1971. — **28**, № 2. — С. 233—234.
- Слободян М.П. До вивчення природного поширення п'ядича баранця (*Lycopodium selago* L.) на заході Української РСР // Укр. ботан. журн. — 1972. — **29**, № 2. — С. 236—239.
- Слободян М.П. Деякі закономірності та аналогії поширення мохів у гірських лісах УРСР та південної частини Приморського краю РРФСР // V з'їзд УБТ: Тези доп. — Ужгород, 1972. — С. 74.
- Слободян М.П. Критическое изучение систематики, географии и экологии мхов семейства *Brachytheciaceae* Roth. Украины // Мат-лы VI конф. по спор. раст. Сред. Азии и Казахстана (Душанбе, сент. 1978). — Душанбе, 1978. — С. 311—312.
- Слободян М.П. Про поширення *Swertia punctata* Vaumg. на території Карпатського державного заповідника // Укр. ботан. журн. — 1981. — **38**, № 5. — С. 68—70.
- Слободян М.П. (співавт. Партика Л.Я.). Нові для бріофлори Криму види мохоподібних // Укр. ботан. журн. — 1989. — **46**, № 3. — С. 38—41.